

УДК 1(091)(477):159.923.2

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У СМИСЛОВОМУ ПОЛІ ТЕКСТІВ «КОБЗАРЯ» ТА «ІСТОРІЇ РУСІВ»

Михайло Скринник

*Національний лісотехнічний університет України,
кафедра філософії та психології
вул. генерала Чупринки, 203, 79044, м. Львів, Україна*

Твір «Історія Русів» написаний у жанрі літописного героїчного епосу. Це велика оповідь (метаоповідь), закорінена в міф «абсолютного минулого» «козацького народу». Минуле, яке автор трактує як «абсолютне минуле», визначає все подальше історичне життя народу. Згідно з автором, «народ козацький», він же руський, своїми коренями сягає племені Яфета. Початок народу йде від князя Роса, Яфетового внука. Автор називає руський («козацький») народ Роксоланами або Росами. Твір доволі інтерпретує історичні події, якими славить непереможність, мужність, героїзм народу та подвиги і лицарську відвагу його достойників. Ці риси для автора «Історії Русів» є виявом у козацькому народі високих доблестей, чеснот найпершого з народу – князя Роса. Такі якості «найпершого» в героїчному епосі є буттєвими цінностями народу. Сакралізація чеснот «найпершого» – це особлива риса символічно-смыслового поля тексту. Вона подається в творі як Правда, за якою має жити козацький народ. Такі інституції, як уряд, військо, кордони, соціальна структура та державне існування в минулому, на погляд автора, легітимізують народ як політичну націю. Це підштовхує його до висновку: нація має природне право відстоювати своє життя, свободу і власність в ім'я своєї самодостатності, в ім'я своїх славних предків.

Для Т. Шевченка «абсолютне минуле» – це «золоті часи» козаччини («Ще як були ми козаками, А уні не чуть було...»). Вони протиставлені Україні середини XIX ст., що стала «втраченим раєм». Оповідь «Кобзаря» є міфологізованим переданням національної *правди*, яка суть Богом встановлений *життєвий порядок* нації. Передання правди йде, як і в «Історії Русів», у цілераціональній та емоційно-ціннісній площині. Емоційно-ціннісне сприймання реальних подій, предметів, героїв здійснюється як їх уподобання або відторгнення. Це і є механізм упізнання національної правди як святої. Через цей механізм люди пізнають необхідність зміни *чужого порядку*, що приніс в Україну зло. Українці, досягнувши *святу правду*, зрозуміють нарешті, «що ми?... / чиї сини? Яких батьків? / Ким? За що закуті?».

Ключові слова: метатекст, смислообраз, «абсолютне минуле», «втрачений рай», «золоті часи», Правда.

До символіки та смислових кодів поетичної творчості Т. Шевченка зверталися такі знані дослідники, як Г. Грабович («Поет як міфотворець»), Л. Плющ («Екзод Т. Шевченка»), О. Забужко («Шевченків міф України»), тему Шевченкової символіки і смислових кодів порушувала низка авторів у численних статтях збірника до 185-річчя від дня народження поета «Світи Тараса Шевченка» (Т. 2). Проте ці та інші дослідники не робили спроб порівняльного аналізу символічно-смыслових полів «Історії Русів» і «Кобзаря» як двох національних метатекстів, що змістово виражають особливості національної самосвідомості української еліти кінця XVIII і середини XIX ст. *Мета* статті – розкрити в текстах «Історії Русів» і «Кобзаря» вираження символічно-смыслові специфіки ідентичності як *української проблеми*.

Між «Кобзарем» та «Історією Русів» виразно помітні паралелі у підході до буттєвих проблем нації. Також зближує тексти й архітектоніка творів, виражена взаємозумовленістю двох площин оповіді: раціональної й емоційно-ціннісної, реальної та ірреальної,

міфологічної. По-друге, ці національно значущі твори постають *цілісними метатекстами* у вимірі ствердження національної ідентичності. Цілість у «Кобзарі» вже закладена самою назвою цієї збірки поезій: «Кобзар» є художнім національним нарративом, тому його цілість зумовлюється символічно-смысловими кодами, що виявляють субстанційні прагнення не окремої особи чи соціальної групи, а всієї нації. Примітною особливістю тексту «Кобзаря» є притаманна його символічно-смысловому полю виражальна спрямованість смислообразів до найвищої міри загальності як доконечної риси філософського світосприйняття. З цього приводу напрошується заувага американського філософа Д. Сантаяни, згідно з яким той поет, що спрямовує «досвідчену й пристрасну уяву до всезагального порядку речей, – філософ» [6, с. 12]. Адже поезія Т. Шевченка – це буття української нації, взяте в усіх трьох часових вимірах: минулому, теперішньому, майбутньому.

Усе ж слід віддати належне твору невідомого автора національного метанаративу «Історії Русів», котрий історично передує «Кобзарю». Як цілісний текст він написаний у жанрі «літописного героїчного епосу» і звернений до національної пам'яті народу. Ідентифікаційний зріз твору виражає закоріненість козацького народу Малоросії у свою первісну історичну Русь, яку неправдами колонізувала Московщина, спекулюючи на єдиновірстві двох народів і ламаючи міждержавну угоду.

Смыслове навантаження «Історії Русів» зумовлене вибраним жанром «літописного героїчного епосу», що передбачає існування «абсолютного минулого» народу, за яким усі, хто жив, живе, а також ненароджені – всі причетні до цього минулого, яке завжди з ними. З огляду на це в оповіді всі події, факти ціннісно й часово статичні. Автор «Історії Русів» у поглядах на історію народу, виводячи її з «абсолютного минулого», відштовхується від сповідуваної польською і українською елітою XVI – XVIII ст. концепції сарматського походження поляків та українців. На цій основі «Історія Русів» ототожнює «Сарматію-Роксоланію» з Руссю-Україною під назвою Малоросії, й відповідно, називає «руський-козацький» і «польський» народи одним «сарматським» народом, тоді як «московітів» (росіян) не називає «руськими», позаяк вони не є народом сарматським.

Знаменною рисою цього метатексту як героїчного епосу є *увірування в свідчення*, подані в «Історії Русів» у формі оповіді. Вони у вимірі епосу постають фактами і не потребують верифікації. В оповіді чітко оприявлені дві площини – дискурсивна, яка відтворює цілераціональну реальність, та емоційно-ціннісна («логіка серця»), що вимагає вчуттєвлення в субстанційні цінності «абсолютного минулого», які виражають героїку і славу предків. Прикметно, що в «Історії Русів» дискурсивне мислення підпорядковане «логіці серця», завдяки чому топоніми, де діється історія (Чигирин, Жовті Води, Суботів, Київ тощо), сприймаються як елементи єдиної національної ціннісної системи, в якій минуле є теперішнім русько-козацької слави. Засуджуючи колонізацію Московією Руси-України, автор переконує читача як «свого іншого», що країна під назвою Малоросії є прямою спадкоємницею Руси, тоді як Московія не має генетичного зв'язку з Руссю, але поза тим несправедливо привласнила собі первісну назву країни козацького народу і тримає її за свою провінцію. Внаслідок цього буття Малоросії (України) втратило цілісність, перестало бути центрованим, бо вже не стверджує себе власною самодостатністю, воно є фрагментованим буттям, а відтак периферією Московії.

Згідно з «Історією Русів» руський козацький народ історично постав організованою соціально-політичною цілістю і на своїй землі витворив усі необхідні атрибути *політичної нації*: адміністративно структуровану територію з історично сформованими кордонами, власний уряд, військо з назвами вояків, що «взяті зі своєї, а не чужої мови», свою власність і закони. Текст «Історії Русів» сприймається і як заклик, спрямований насампе-

ред до козацької старшини, малоросійської шляхти, бути гідними своїх славних предків, котрі боронили свою свободу і самодостатність руської (української) землі. Зауважимо, що Малоросія «Історії Русів» із її природним поривом до «абсолютного минулого» народу (а це надана їй Творцем свобода) постає в творчості Т. Шевченка Україною, де «абсолютне минуле» як її «золоті часи» постало «втраченим раєм».

Позаяк жанр твору «Історія Русів» – «героїчний історичний епос», він не потребує авторства, тоді як «Кобзар» є авторським нарративом. Об'єднуючою ланкою смислових кодів «Історії Русів» і «Кобзаря» є те, що обидва тексти базуються на міфі. Але якщо в «Історії Русів» міф взято вже готовим, таким, що існував у середовищі духовної еліти понад двісті років, то міф у «Кобзарі» називають *авторським* (Г. Грабович, О. Забужко). Символічно-смислові коди «Кобзаря» презентують цілісне художньо-образне романтично-екзистенційне світосприйняття. Зміст символів «Кобзаря» *впізнається* українцем як відоме й зрозуміле, бо ці символи – узвичаєні культурні феномени українського життєвого світу.

Розкриваючи символічно-смислове поле «Кобзаря», хочемо зауважити, що для нас не є принципово важливим, чи в поезії Шевченка самовиявляється базовий символіко-автобіографічний код його творчості (Г. Грабович) і чи справді творчість поета є сублимованими переживаннями його дитинства (С. Балей). Не заперечуючи наукової вагомості таких досліджень, ми, звертаючись до «Кобзаря», наголошуємо на тому, що його «автор має бути на межі твореного ним світу як його активний творець, адже авторське вторгнення в цей світ руйнує його естетичну самодостатність» [2, с. 210]. Ми тільки підкреслюємо, що символіка поетового образотворення підноситься на рівень філософського життєбачення, як, наприклад, тополя, яка є *символом* гордої самотньої душі, що поривається до вищого, небесного світу вічних цінностей. Адаже для Шевченка, як і для європейських романтиків, поєднання людської душі з космічним цілим – Універсумом через природу, рослину чи поцілунок жінки є переживанням його *цілості* й становить сутність релігії. Бог – це Всеєдине, як стверджує Ф. Шляєрмахер. Ми розглядаємо сутність Шевченкової поезії через смислообрази, які є на часі у спільноті і які, будучи символами, доносять до нації її найпотаємніші сподівання, прагнення, будять у неї віру в їх здійснення, адже, як зазначив знаний російський дослідник М. Бахтін, «найглибінніші твори людської душі завжди є символами» [2, с. 72].

Особливістю поетично-образної, філософсько-поетичної оповіді Шевченка є її багатозначність, поліваріантність. Тут немає однозначно трактованих принципів чи раціонально сформульованих філософських ідей. Для розуміння тексту можна застосувати лише зіставлення, інтерпретацію поетичних смислообразів, емоційно-ціннісних ліричних об'явів, символів, ціннісного вподобання.

Своєрідність символічного кодування філософської поезії базується на персоніфікації речей, явищ предметного світу, тому вона постає світом символічних узагальнень, як, наприклад, у вірші «Минають дні, минають ночі...» Шевченко передає екзистенційний мотив минулості людського буття і самотності як його атрибуту.

У середині ХІХ ст. внутрішній морально-духовний спротив духовної еліти нації зростав актуалізувався настільки, що прагнув вирватися назовні, потребував об'єктивації. Тим поетом, потуга слова якого мала силу, здатну будити національну свідомість народу, і став Т. Шевченко. Його слово дало йому змогу витворити образ закутої в кайдани національної *правди* й національних сподівань. Поетичне слово Шевченка у сприйнятті українця відтворювало цінності його життєвого світу і спонукувало до його оборони: «треба миром, / Громадою обух стались». Передовсім це був заклик до національної еліти плекати й гартувати «народний дух», який, згідно з романтиками, є життєвою енергією нації – рушійним її історично-культурного буття. На відміну від потрактування народу «Істрією Русів» як

політичної нації, Шевченко, як і всі романтики, виходять із розуміння народу як *етнокультурної нації*, основу котрої становлять фундаментальні цінності – мова, традиція, звичаї, моральні норми, спосіб життя, виражені в особливостях світосприйняття і ставлення до світу.

Це світосприйняття, що виражається у поезії, проявилось і в зверненні поета до смислообразу сокири (заклик «обух сталить»), яка в українській міфології є символом чоловічої сили, вона водночас і знаряддя праці, і зброя, і оберіг [1, с. 491]. Шевченко застосовує цей міфообраз у вірші «У Бога за дверима лежала сокира», де казах на біду вкрав у Бога сокиру. Тут поет на його основі робить філософське узагальнення щодо наслідків дій недалеких людей, котрі беруться за діло, що стосуються усієї нації. Тому згідно з Шевченком не можна необачним людям, не відміченим печаттю Бога, братися за святе для нації діло: від необачного вчинку казаху «Сокира Божа ліс стинала, / І пожарище не вгасало... / Кипіла в озерах вода. / Палають села, города» [5, с. 313].

Наголосимо, що «Кобзар» як наратив, так само як і «Історія Русів», спрямований більше до емоційно-ціннісної сфери читача, ніж до цілераціональної. Сприймання подій соціального світу у міфологізованому наративі здійснюється через зіткнення опозицій, деякі з них розв'язуються в примиренні, але більшість вказують на протилежність протилежних ціннісних систем, що їх вони репрезентують. Опозиції в «Кобзарі» переважно є міфосимволами, які становлять основу смислових кодів «сакрального» та «профанного» світів (світу, даного народу Богом і освяченого Його *правдою*, та світу, вже споганеного поневолювачами). У смисловому полі обох світів «Кобзаря» місце, події, вчинки, герої сприймаються ціннісно-часово статично (Г. Грибович, О. Забужко), так само як і в історичному героїчному епосі «Історії Русів».

Аналіз специфіки смислового коду «Кобзаря» передбачає переведення значень міфологічної символіки та смислообразів українського життєбачення у площину рефлексивного мислення. По суті Шевченко, використовуючи праобрази міфологічної свідомості, оповідає не міф, а *національну правду* як Богом встановлений *порядок життя нації*. У цьому вимірі смисли тексту «Кобзаря» постають не авторським міфом, а поетично міфологізованим *переданням національної правди*, в якому *фізичне* авторство особи не є значущим. *Пере-дання* правди є процесом, що здійснюється, як і в «Історії Русів», у цілераціональній та емоційно-ціннісній площинах. І так само, як в «Історії Русів», перебіг цілераціональних подій сприймається через вчуттєвлення читача в близькі, знайомі, рідні предмети, місця, вчинки людей, які віднаходять у нього ціннісний відгомін у формі вподобання одних цінностей і відторгнення інших. Така аперцепція через *передане* слово є Шевченковим шляхом до *правди*, що сприймається як сакральна й виражає істинну історію і призначення народу.

Спільним для «Історії Русів» і «Кобзаря» в передачі правди є звернення до її протилежності – кривди. Засіб передавання *правди* як в «Історії Русів», так і в «Кобзарі» здійснюється, як ми зазначали, через міф «*абсолютного минулого*», що виражає ідеально структуровану спільноту. Проте в інтерпретації «*абсолютного минулого*» кожен метанаратив ставить свої акценти. Так, «Історія Русів», взявши за абсолютне минуле «сарматський міф», по-перше, підкреслює нерозривну історичну тяглість козацького народу від Руси до «України малоросійської», тобто первісна структура спільноти є перманентно сталою у часі. По-друге, твір звеличує всіх наступних достойників нації, котрі своїми вчинками, подвигами, мужністю виявляють свою причетність до «найпершого» з народу (князя Роса). (Це вказує, що автор ставить на вершину вертикальної структури спільноти «*найпершого*»). По-третє, козацькому народу як носію добра цей наратив протиставляє два сусідні народи: «єдинокровний» польський і «єдиновірний» московський, які принесли в країну

зло. (Таким чином у горизонтальній структурі життєвого світу актуалізується опозиція «свій – чужий»). Зло, що йде від «чужого», знаходить вираз у кривдах, облуді та зазіханні на Богом надану козацькому народові свободу, власність і життя.

На відміну від «Історії Русів», у «Кобзарі» «абсолютне минуле» – це доба Козаччини, яка є самодостатньою під назвою не Малоросії («Історія Русів»), а України. «Золоті часи» («Ще як були ми козаками, / а унії не чуть було, / Отам-то весело жилось!...») [5, с. 292] «Кобзар» протиставляє реальній дійсності, профанному світові, що є для України «втраченим раєм». Тут варто зазначити, що вірш «Ще як були ми козаками...» («золоті часи» України) стосується 200-літнього перебування українських земель у «Великому князівстві Литовському, Руському і Жмудському» (1363–1569 рр.) – історичного періоду, за якого формувалися передумови української нації: відбулося відродження самоназви «Україна», постала національна еліта-шляхта, була розбудована військова структура «Військо запорозьке», українська народна мова існувала як офіційна на всьому обширі «Великого князівства...» [4, с. 68]. У містах відкривалися ремісничі майстерні, млини, мануфактури й промисли, велась жвава торгівля, обмін між містом і селом вівся раз або двічі на тиждень. Як зауважує І. Крип'якевич, «XV – XVI ст. – це часи перелому, коли господарство України зазнає ґрунтовної зміни – з природного (натурального – М. С.) стає грошовим» [3, с. 120], й відповідно, містяни «дійшли значної заможності й культури», а по селах відчутний добробут, «навіть заможність» [3, с. 120].

У «Кобзарі» правдивій структурі життєвого світу нації як *питомому життєвому порядку* протиставлений *чужий* порядок, насаджений українському світові, внаслідок чого він став «втраченим раєм». «Рай» може поновитися, якщо Україна пройметься «святою правдою», коли люди осягнуть її й зрозуміють нарешті, «що ми?.. / чий сини? Яких батьків? / Ким? За що закуті?» [5, с. 246].

Згідно з «Кобзарем» біда України – у привнесенні в українську спільноту елементів *чужого порядку життя*, який проявляється у формі конфлікту на рівні індивіда, родини, країни. Проте Шевченко вказує й на притаманну українському світосприйняттю власну матрицю, що є підвалиною внутрішнього національного конфлікту і виражена через опозицію «*єднання – розбрат*»: «Нарадила мати, / Як пшениченьку пожати, / Полтаву достати? / Ой пожали б, якби були / Одностайне стали / Та з фастовським полковником / Гетьмана єднали» [5, с. 289].

На жаль, архаїчна матриця «єднання – розбрат» виражає особливості внутрішнього порядку життя української спільноти впродовж її історії. Тому поняття життєвого порядку як соціальної структури ми беремо за ключовий момент у підході до семантики міфообразів «Кобзаря».

В українському світосприйнятті означником соціальної впорядкованості (структури) спільноти є «Світове Дерево» («Дерево життя»), яке постало визначальним міфообразом семантичного поля смислів «Кобзаря». (На наявність у міфопоетиці «Кобзаря» Світового Дерева також звертає увагу О. Забужко в роботі «Шевченків міф України»).

У семіотично-знаковій системі українського життєбачення смислообраз «дерево» посідає центральне місце в ставленні людини до цілості світу. В цьому вимірі його смислове навантаження пов'язане з прагненням бачити світ організованим, *впорядкованим*. Його зміст зіставний із терміном «Космос» давніх греків (впорядкованістю, організацією світу на противагу «Хаосу»). Саме з «Космосом» як «Світовим деревом» давньоукраїнська народна культура пов'язує початок і *структурування* усього сутнього: «Коли не було з нащада світа, / Тогди не було неба, ні землі, / А ноєм було синєє море, / А серед моря зелений явір, / На явороньку три голубоньки, / Три голубоньки радоньку радять, / Радоньку

радянськ, як світ сновити...» [1, с. 142]. Тут «три» виражає майбутню вертикально-троїсту структуру світу. Ще немає світу, але його організація вже задана в формі його трисутності.

Світове Дерево асоціюється в народній міфотворчості з прадеревом (прадубом), що росте в Ирїї, краї вищих сил і предків. Як кожен дуб є наслідуюванням прадуба, так кожен «мікрокосм» як світ окремої людини чи спільноти має бути троїсто структурованим, упорядкованим, що наперед визначено Світовим Деревом. Кожне наступне життя в силу своєї організації врощене в структуру прасвіту.

До міфологічного праобразу дерева, вкоріненого в первісне світосприйняття, і звертається у своїй поезії Т. Шевченко. Ця здатність до правізії дала змогу поетові проїняти базовими вимогами, пориваннями нації й виразити їх у вербальному образі власного народу та країни у формі великої оповіді – «Кобзаря» як національного метанаративу про власний народ, присутньо, він став книгою буття українського народу.

Значимо, що «Кобзар», як і народний епос, по-перше, ґрунтується на міфі («золоті часи» – «втрачений рай»). По-друге, в «Кобзарі», як і в міфологічному епосі, кожен поетичний твір як оповідь є самодостатнім і може рівнозначно слугувати початком, кінцем чи серединою усієї великої оповіді про Україну як «втрачений рай».

Характерно, що оповідь як «Історії Русів», так і «Кобзаря» побудована на опозиціях, де стрижневою постає: «Космос (структура) – Хаос», тобто «єдність (структура) – розбрат (безлад)», яка виявляється на кількох рівнях: загальносвітовому, національному й особистісному у формі: «Україна – імперія», «правда – кривда», «козак – москаль», «козак – лях», «свобода (воля) – неволя», «солідаризм – зрада», «відданість – запроданство», «слава – неслава», «добро – зло», «доля – недоля» тощо.

На протиставленні цих опозицій виявляється хвороба, хирлявість українського Дерева життя. Без традиційних, природно властивих нації законів облаштування, поза вкоріненням у власну основу буття вона вироджується, як всихає дерево без коріння: «Дніпро берег риє, риє / Яворові корінь мие. / Стоїть старий похилився, / Мов козак той зажурився» [5, с. 498]. У вірші «Бували війни й військовії свари...» старий дуб символізує напівзруйноване, децентроване буття української спільноти, причиною її децентрації, занепаду є зрада національних інтересів чільними речниками української владної і духовної еліти, їх запроданство у формі служіння чужій державі. Для Шевченка вони є національним шашелем, що тлить стовбур дерева життя України: «Остались шашелі: гризуть, / Жеруть і тлять старого дуба...». Проте найістотнішою складовою частиною дерева життя є його корені: національна мова, звичаї, культурні, моральні традиції народу. Саме на цій основі відродиться нова, духовно здорова генерація й життя народу триватиме далі: «А од коріння тихо, любо / Зелені парості ростуть. / І виростуть...» [5, с. 508–509].

У вірші «У Бога за дверима лежала сокира...» Т. Шевченко, виражаючи зміст суспільної структури, звертаючись до смислообразу Дерева життя, наголошує, що воно «огнем не палиме» стоїть «Одним єдине при долині, / В степу край дороги» [5, с. 314]. Воно уціліло в знищеному краю, тому що свою силу черпає з міцного здорового коріння і цим символізує живучість нації (якщо вона закорінена у власну історично-культурну самобутність). У Шевченка означник українського Дерева життя – дуб як вираз сили нації й уособлення могутності народу. Проте як у народній культурі, так і в «Кобзарі», окрім дуба, означниками дерева життя також постає явір, тополя тощо: «По діброві вітер виє, / Гуляє по полю, / Край дороги гне тополю / До самого долу» [5, с. 51]. Шевченко через смислообраз «тополя» й опозицію «доля – недоля» виражає філософію межовості існування України: їй призначено рости «край дороги», бути на межі між життям і смертю. Ту саму думку проводить і автор «Історії Русів», зауважуючи, що в складеній гетьманом І. Мазепою пісні про чайку,

що «вивела діток при битій дорозі», «чайка» є алегоричним образом України. Тобто бути «при дорозі», «край дороги», як дерево у вірші «У Бога за дверима лежала сокира», є географічною долею України – бути на межі між Сходом і Заходом. Цю «долю – недолю», яку філософсько-поетично виразив Шевченко, Україна несе на собі й у XXI ст.

Межові універсалії буття «Кобзаря» («життя» – «смерть») виявляються на різних рівнях існування. Вищим рівнем, безумовно, є життя української нації, де й актуалізується питання виживання української спільноти, а саме: в який спосіб долається загроза її життю. Підходи до цього питання «Історії Русів» і «Кобзаря», безумовно, різняться. «Історія Русів», пов'язуючи український етнос із войовничим сарматським плем'ям, наголошує, що традиційно козацький народ відводив небезпеку для життя спільноти силою зброї, хоробрістю та мужністю вояків. Тобто «Історія Русів» відтворює ще живі настрої Козаччини, мілітарний дух «козацької шаблі» (С. Маланюк). Тому в ситуаціях смертельної небезпеки для нації мілітарний первень етносу актуалізує в матриці «єднання – розбрат» момент єднання й активного спротиву поневоленню. Закономірно, що цей спротив поневоленню переріс у визвольну війну під проводом Б. Хмельницького, а в добу Руїни дався взнаки в спотвореній формі розбрату.

«Кобзар», на відміну від «Історії Русів», виражає цілком інший стан суспільного буття, де націю змушено йти в «гречкосії»: знищено її військову потугу, паралізовано духовне життя. У колективному несвідомому актуалізується матриці світосприйняття землеробської культури, де вмирання і народження асоціюється з циклом пір року. На основі асоціацій про неминуче циклічне відродження природи виявляє себе у «Кобзарі» код містичного очікування оновленого життя. Це очікування чітко проявляється в образі власного національного Вашингтона «з новим і праведним законом». Але водночас «Кобзар» виражає і властивий «Історії Русів» мілітарний первень нації, на що переконливо вказує наказ «Заповіту»: «Поховайте та вставайте, / Кайдани порвіте / І вражою злою кров'ю / Волю окропіте».

Підсумовуючи аналіз смислового поля «Кобзаря» та «Історії Русів», зазначимо, що підложжям буттєвих смислів в обох текстах є міф «абсолютного минулого», змістовим виразом якого в «Історії Русів» є міф «Руси-Сарматії», а в «Кобзарі» – «золотий вік козаччини». Обидва тексти об'єднують обґрунтування національної ідентичності через літературний прийом міфологізації історичного свідчення. Воно як в «Історії Русів», так і «Кобзарі» спрямоване на субстанційну проблему буття нації, яка полягає у відповіді на питання її історичного виживання і самоствердження, по суті, збереження своєї ідентичності. Специфіка символічно-смислового поля текстів закладена в міфологізованому зверненні до історично вихідної точки нації як її «абсолютного минулого», що наповнює смислом весь хід реальних подій.

Засобом міфологізації у тексті «Історії Русів» є сакралізація чеснот, якими автор наділяє «народ козацький». Автор «Історії Русів», апелюючи до концепції природного права, славить достойників козацького народу у боротьбі за «життя, свободу і власність», а їхній героїзм, відвагу і мужність називає чеснотами найпершого з народу – князя Роса. Таким чином, минуле виражає себе у сучасників як їх теперішнє і майбутнє.

У «Кобзарі» «абсолютне минуле» – це «золоті часи» нації, коли вона жила за «святою правдою», тобто за встановленим Богом порядком життя, що для України середини XIX ст. постав «втраченим раєм». Вчуттєвлення у зміст оповіді обох текстів постає *впізнанням святої правди* і водночас покликком до відновлення історичної справедливості, тобто самодостатнього, ні від кого не залежного існування народу згідно зі своїми правами та вольностями.

Список використаної літератури

1. Войтович В. Українська міфологія. Київ : Либідь, 2002. 664 с.
2. Бахтин М. Автор и герой: к философским основам гуманитарных наук. Санкт-Петербург : Азбука, 2000. 336 с.
3. Крип'якевич І.П. Історія України / відп. ред. : Ф.П. Шевченко, Б.З. Якимович. Львів : Світ, 1990. 520 с.
4. Скринник М. Історико-філософський контекст становлення української ідентичності : монографія. Львів : ТЗОВ «Бізнес школа УБС», 2018. 214 с.
5. Шевченко Т. Кобзар. Київ : Дніпро, 1971. 583 с.
6. Santayana G. Three philosophical Poets. New York : Charles Scribner's Sons. P. 11. Цит за : Плотніков С. Між Дон Кіхотом і Санчо Пансою. *Сантаяна Джордж. Витлумачення поезії та релігії*. Львів : Ініціатива, 2003. 288 с.

**THE NATIONAL IDENTITY IN THE SEMANTIC FIELD OF “KOBZAR”
AND “HISTORY OF RUSES”**

Mykhaylo Skrynnyk

*National Forestry University of Ukraine,
Department of Philosophy and Psychology
General Chuprynka str., 203, 79044, Lviv, Ukraine*

The book “The History of Ruses” was written in the genre of the chronicle heroic epos. This is a great narrative (meta-narrative), rooted in the myth of the “absolute past” of the “Cossack people”. The past, which the author interprets as “the absolute past”, defines all the further historical life of the people. According to the author, the “Cossack people” (they are in other word Ruses), are rooted in the tribe of Japheth. The beginning of the people comes from Prince Ros, Japheth’s grandson. The author names the Ruthenian (“Cossack”) people the Roxolans or the Ruses. The historical events were deliberately interpreted as the evidence of invincibility, courage, heroism of the people, feats and chivalrous courage of their leaders. These features, accordingly to the author of “The History of Ruses”, are the heritage of high valor and the virtues of the very first of the people – Prince Ros. Such qualities of the “First Man” in the heroic epos are the existential values of the nation. Sacralization of the virtues of the “Very First Man” is a special feature of the symbolic-semantic field of the text. It was presented in the work as a Truth, accordingly to which the “Cossack people” should live. In the opinion of the author, such institutions of the nation as the government, army, borders, social structure and the order of statehood, which took place in the past, are legitimizing the people as a political nation. The author concludes: the nation has a natural right to defend its life, freedom and property for its self-sufficiency, in the name of its glorious ancestors.

Accordingly to T. Shevchenko, the “absolute past” is the “golden times” of the Cossacks. These times are opposed to Ukraine in the half of the nineteenth century, which became a “lost paradise”. The narrative of “Kobzar” is the mythologized transmission of National Truth. The essence of this Truth is the national order of life established by God. The transmission of the Truth was carried out, as it is in the History of Ruses, in the purposeful-rational and emotional-valuable outline. Emotional and valuable perception of real events, objects, heroes was carried out as their preference or rejection. This is a mechanism for recognizing the national truth as a saint one. Through this mechanism, people are aware of the need to change the alien order that brought evil to Ukraine. Ukrainians, having grasped the Holy Truth, will finally understand “what are we?.. Whose sons we are? What is our parentage? / By whom and for what we are forbidden?”

Key words: metatext, sense-image, “absolute past”, “lost paradise”, “golden times”, Truth.